

Henrik Mathiesen

Familien Mathiesen på Loholt Søndre

Barndom på Strinda

Av Sølvi Løchen

Henrik Mathiesen (1847-1927) var en kjent lokalhistoriker som vokste opp på gården Loholt Søndre og hadde sterk tilknytning til Strinda. I år markeres det at det er 90 år siden han døde.

Fra Loholt Søndre var det ikke langt til reservebestefar Iver Iversen, som bodde på gården Moholt Vestre. Folket og gårdene rundt Loholt beskrives av Mathiesen gjennom fotografier, tegninger, avisartikler og kart. Dette er historien om arbeidsomme familier som satte bo på Strinda og bygde opp gårdsbrukene etter å ha flyttet fra flomkatastrofer og vanskelige kår. De var nøysomme og pietistiske haugianere, og historien kommer derfor også inn på Hans Nielsen Hauge (1771-1824) og haugianismen.

På Gunnerusbiblioteket, som er en del av NTNU Universitetsbiblioteket, finnes Mathiesens etterlatte privatarkiv. Det inneholder materiale fra hele hans livsverk. Her finnes detaljer omkring Mathiesens arbeid for å gjeninnføre feiringen av Hellige Olav. Han hadde en viktig rolle som lokalhistoriker og gatenavnkonsulent. Den senere arkeologen Ingvald Undset var barndomsvennen hans, og Mathiesen fikk betydning for Sigrid Undset, vår store dikter og nobelprisvinner i litteratur. Da Mathiesen

døde i 1927, overtok bygdebokkomiteen i Strinda det materialet som omhandlet Strinda. Den verdifulle dokumentasjonen om Strindas gårder og folk helt siden den eldste kjente tid var nyttig bakgrunnsstoff for komiteen. Senere har dette materialet kommet til Gunnerusbiblioteket via Statsarkivet i Trondheim.

Her skal vi se nærmere på slektene på Loholt og Moholt fra 1850-tallet og framover. Hvordan var Henriks oppvekst på Strinda? Hvor kom slekten hans fra, og hvordan bidro den til bygdas utvikling?

Familien Mathiesen på Loholt Søndre – slektsbakgrunn

Iver Mathias Mathiesen (1815-1872) og Karen Ingebrigtsdatter Ranum (1824-1911) giftet seg i 1846 og fikk en sønn, Henrik. Han ble født i 1847 på Berg prestegård, der faren hadde en betrodd stilling som forpakter. Da Henrik var bare ett år gammel, kjøpte faren Loholt Søndre.

Farslekten

Henriks farfar het også Henrik Mathiesen (1780-1826). Foreldrene hans var blant de finske utvandrerne som bosatte seg i Nord-Norge på 1700-tallet. De slo seg ned i Balsfjord, og Henrik ble som ung mann kjent med den omvandrende vekkelsespredikanten Hans Nielsen Hauge

Utsnitt av kart fra 1866 tegnet av løytnantene E. Lund og R. Ziegler. Vi ser Loholt Søndre (a) og Moholt Vestre (b). Der Steinhaugen er, vises med (c). Vi ser hvor veiene i området var den gang. Det gikk en vei til Jonsvannet forbi Loholt og over til Stokkan. Veien gikk over den broen over Stokkbekken som vi fortsatt ser ved Universitetet på Dragvoll. Faksimilietrykk utgitt av Norges geografiske oppmåling, 1984.

(1771-1824). Predikantens budskap var helliggjørelse gjennom omvendelse og en flittig og nøysom levemåte. De to reiste som forkynnere sammen i Nord-Norge. Senere flyttet Mathiesen til Trondheim, der han drev innenlandshandel og var skipper.

Henriks farmor var fra Sørreisa og het Siri Iversdatter Finset (1782-1826). Hun var den eldre søsteren til Iver Iversen, som senere kjøpte Moholt Vestre på Strinda. Deres foreldre utvandret fra Lilleelvdalen,

eller Alvdal som det heter i dag. Iver Haldorsen hadde overtatt farens bruk Eggemoen på gården Bogen eller Baugen i Alvdal. Iver giftet seg med sin andre kone, Goro Olsdatter, i 1780. Han og flere andre familier i bygda måtte ta opp store lån for å bygge opp brukene igjen etter den store flommen i 1789. Dette var den såkalte Storofsen, en veldig naturkatastrofe for bygdene i Østerdalen og Gudbrandsdalen. Etter en iskald vinter var det fremdeles snø og tele i juni måned. Deretter kom regnet

med jordskred og flom. Mange mennesker forulykket, åkrene ble feid vekk og mer enn 300 hus ødelagt. Dette regnes som den største ulykken i området siden Svartedauen, og mange familier lot seg lokke til Målseiv og andre områder i nord for å starte på nytt.

Familien reiste ut samme året etter at de hadde solgt bruket, og slo seg ned i Bardudalen sammen med andre familier fra Østerdalen. Her startet de nyrydningsarbeid. Det ble til at de drev bruket Bardujordet til 1794, deretter flyttet de til Finset i Sørreisa (Tranø prestegjeld). I 1803 deltok Iver Haldorsen i en vekkelse med haugianere, og virket deretter som lekpredikant. På denne tiden drev Henrik Mathiesen d.e. handel på Nordlandene. Sønnen til Iver Haldorsen, Iver Iversen, kom i Henrik Mathiesens tjeneste og førte sluppen hans, som het «Prøven».

På denne måten ble de to familiene ført sammen. Søsteren til Iver Iversen, Siri Iversdatter, og Henrik Mathiesen ble kjent med hverandre og giftet seg i 1814. Henrik og Siri reiste straks etter til Trondheim, og Iver Mathias ble født. Henrik ble en framgangsrik og velstående innenlandshandler og virket som lekpredikant. Han var den første forstander for haugianersamfunnet i Trondheim. Henrik og Siri døde begge allerede i 1826, og etterlot seg en god slump penger til sine tre sønner: Iver Mathias, Johan Gunerius og Andreas. Boet omfattet «Quartskibet Forsøget kaldet», dessuten en bygård på hjørnet av Strandgata og Nordre gate, og halvparten av en brygge. I tillegg eide han handelsboder i Levanger og Overhalla. Alt ble solgt, noe den omfattende skifteprotokollen i arkivet

»Far staaende, mor siddende«. Henriks foreldre Iver Mathias Mathiesen (1815-1872) og Karen Ingebrigtsdatter Ranum (1824-1911).

viser. Mathiesens hovedbok datert 1819 er for øvrig også bevart med regnskap over alle kundene i byen.

Iver Mathiesen var eldste sønn og 10-11 år da foreldrene døde med bare 6 ukers mellomrom i 1826. Han og brødrene vokste derfor opp på Moholt hos sin verge og morbror, Iver Iversen (d. 1879). Etter utdanning ved det Andersonske handelsinstitutt i Bergen startet han egen manufakturhandel i Trondheim. Etter et års tid fikk han nok, og vendte tilbake til Moholt som læregutt på gården. Hans livsgjerning ble derfor hovedsakelig innen landbruket. De to yngre brødrene hans var ugift og døde begge tidlig.

Morsslekten

Henriks mor, Karen Ingebrigtsdatter Ranum (1824-1911), kom på farsiden fra slekter på Brøttem og Solem i Klæbu, og de var også haugianere.

Henriks oldefar, Bersvend Brøttum, var skolemester og bjørnejeger i Klæbu. Han var reisefører for Gerhard Schøning på en av hans vitenskapelige reiser, og fikk premie fra Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i 1798 i kategorien «rovdyr». Sønnen hans, Ingebrigt Bersvendsen Brøttem, var Henriks morfar, og gift med Karen Andersdatter Løvaas (1779-1858). De kjøpte Nedre Ranheim i 1822 og oppførte hovedbygget og andre gårdsbygninger i årene rundt 1826. Ifølge bygdeboka drev han brennevinsbrenneri og fikk anlagt en stor kirsebærhage. Nedre Ranheim ble i slektens eie til ca. 1907, da A/S Ranheims papirfabrikk, som på denne tiden var begynt å gå med overskudd og utvide virksomheten, kjøpte eiendommen for 38 000 kr.

Henrik Mathiesen var i slekt med eidsvollsmannen Lars Larsen Forseth (1759-1839) gjennom sin mormor: Karen Andersdatter Løvaas kom fra Løvaas-slekten på Tiller. Hennes mor, altså Henriks oldemor, het Maren Larsdatter Forseth (1744-1811). Hun var datteren til Lars Larsen Forseth (d. 1751) og Randi Bersvendsdatter Solem i Klæbu. Marens bror Lars tok over Forseth-gården og fikk sønnen Lars Larsen Forseth (1759-1839), som var utsending til Eidsvoll i 1814.

Karen Andersdatter Løvaas hadde dessuten en kjent søster, nemlig Randi Løvaas, som giftet seg med Arnt Solem. Begge disse var

fremgangsrike og viktige haugianere i både trøndersk og nasjonal sammenheng, og det var Arnt som solgte Moholt Vestre til Iver Iversen i 1824.

Litt om Loholt Søndre med husmannsplasser og nabogårder

Navnet Loholt er muligens sammensatt av elvenavnet Loa og skogholt. Gården ligger sør for Dragvoll og øst for Steinhaugen. Husmannsplassene som hørte til Loholt var Haugen, Kåret og Rundhaugen (Steinhaugen). Steinhaugen ble fradelte Loholt i 1898 og består i dag av boligtomter.

De to nabogårdene Loholt og Dragvoll hadde en del felles historie. Loholt er nevnt i regnskaper fra 1500-tallet. Den var delt i to bruk allerede i 1661, og var krongods. I perioder har gården til dels tilhørt Dragvoll, som i 1683 da Kaspar Wiedthagen slo sammen Dragvoll og et av brukene på Loholt.

Loholt-gården har vært i forskjellige slekters eie som så mange andre Strindagårder. Den var i privat eie i 1683. Blant andre var enken etter Vincent Friis på Tyholt eier i 1722, og rådmann Hans Hornemann i Trondheim i perioden 1727-1737. Vår Frue kirke var eier 1788-1846. Gården ble bygslet til Ole Eriksen Vasskleven først, og deretter til Fredrik Jørgensen. De to sønnene hans, Jørgen og John, overtok bygselet fra 1814.

Blant Henrik Mathiesens papirer finnes en del originale gårdsdokumenter fra farens tid på Loholt, blant annet gamle skjøtebrev. Han var interessert i hjemgårdens historie. Jørgen og John Fredriksen delte gården i 1845. Henrik henviste til Marit Trøa som

Loholt Søndre 1866. Øverst: Fotografi på glassplate. Nederst: «Loholt Søndre tegnet 1894 etter eget fotografi». Det lille huset til venstre var en smie.

fortalte at brødrene hadde to søstre, Beret og Ingeborg, som begge døde ugift. I arkivet finnes det tingleste skylddelingsbrevet

mellom Jørgen og John om gården Loholt, matrikkel nr.73/613, som er datert 28. oktober 1845.

Loholt Nordre tegnet i 1868 av Henrik Mathiesen.

Loholt Nordre var den opprinnelige gården, og ble kjøpt av Jørgen Fredriksen i 1846. Han solgte et lite stykke til Per Halse, som senere reiste til Amerika. Dessuten ble det solgt et stykke til Hegdalen. Da Jørgen solgte til sønnen Fredrik samme år som han kjøpte bruket, fradelte han ifølge Henrik Mathiesen et stort kår der han bodde sammen med kona Beret og noen av barna sine. Kårstua lå i Kårbakken, som Mathiesen i sin ungdom brukte som kjelkebakke mellom Loholt og Hegdalen. Sønnen Fredrik bodde på Loholthaugen ved toppen av Kårbakken.

Jørgens og Berets barn het Fredrik, Bastian, Margrete, Marit og Rasmus. Det gikk mange historier om denne familien, som til sist måtte forlate kårstua. Henrik Mathiesen husket fra barneårene at faren var med i den pinlige utkastelsesforretningen. Kårstua ble revet, og de flyttet til en ny kårstue i Dragvollmarka.

Fredrik Jørgensen delte gården og solgte Loholt Vestre, som også ble kalt Loholt Nordre, til Olaus Jørgensen. I 1851 kom denne gården i Hermod Kaspersen Kvaal og hustrus eie. Sønnen Karl H. Kvaal overtok i 1885. Folket på Loholt Vestre eller Loholt Nordre var gode venner av familien Mathiesen og finnes fotografert i Mathiesens album. Den andre halvparten, Loholt Østre, solgte han til eier av Dragvoll, Engelbrekt Thun.

Loholt Søndre ble overtatt av broren John Fredriksen i 1846 og solgt videre til Iver Mathiesen i 1848. Ved utskiftningen i 1845 hadde John Fredriksen flyttet over til den andre siden av veien, og i følge Henrik Mathiesen oppført noen elendige hus. Iver Mathiesen satte opp nye hus i 1853. Hovedbygningen kom fra gården Berg Øvre og ble ifølge Henriks opptegnelser revet ned og satt opp igjen på Loholt. Familien bodde

på Lunnaplassen mens bygningen ble gjort i stand, og flyttet inn på Loholt 8. oktober samme år.

Et bygselbrev undertegnet av John Fredriksen Loholt, gårdmann, 20. april 1846, viser at han bygslet bort jordstykket kalt Rundhaugen på 12 mælinger jord, som ligger nord for Loholts utmark, til tømmermann Sivert Svendsen Dahl med kone. En strimmel land mot øst i retning Dragvoll ble solgt, nemlig fra Lunnaplassen helt sør, til Anton og Kari Dragvoldhaug. Det finnes en kjøpekontrakt mellom rådstuevaktmester Bellewold og Iver Mathias Mathiesen datert 25. april 1855 om et jordstykke med hus kalt Bellewoldsstykket, som tidligere hadde tilhørt Loholt.

I Mathiesens privatarkiv, eske 116, finnes en avskrift fra Finansdepartementet av Den forberedende Matriculerings Committees Beskrivelse af Strinde Herreds Brug, datert 5. mars 1866. Komiteens formann og eier av Selsbak Nordre, Harald Krogh (1817-1882), undertegnet beskrivelsen. Fra et bilde tatt av Matriculeringskomiteen i 1866 av Henrik Mathiesen, ser vi at Iver Mathias Mathiesen er blant medlemmene i komiteen. Loholt har matrikelnummer 73 og løpenummer 211b, og beskrives som en veldyrket og lettbrukt gård. Den har torv til brenselsforsyning i stedet for ved, den har ingen havnegang eller skog til husbruk, og har 3 mål udyrket jord som egner seg til dyrking. På gården dyrkes bygg, havre, poteter og turnips, og den har 2 hester, 8 kyr og 3 sauer. Skyld blir foreslått å økes fra 1 daler 2 ort 20 skilling til 3 daler og 8 skilling, en anselig økning.

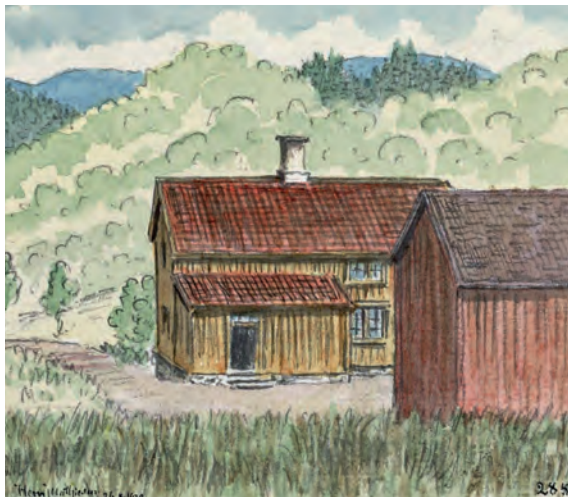

«Strinda Matriculeringskomitee ca.1866. Øverst til høyre Iver Mathias Mathiesen. I midten nederst komiteens formann Harald Krogh.

Norges matrikkel. Strinden herred, Lade sogn, Loholt Søndre. Eiere/brukere 1838-1907.

Loholt Gård nr 47	Matrikkel 1838	Matriculerings Committeens Beskrivelse 1866	Matrikkel 1891 I tillegg finnes anført matr.nr.73 br.nr.211 under Dragvold, Granåsen og Hegdalen	Matrikkel 1907
Loholt Nordre Br.nr.1	Jørgen Fredriksen og John Fredriksen	Hermannd Caspersen	Karl H. Qvaal	Konrad Moe
Loholt Søndre Br.nr.2	-	Iver Mathiesen	Hans Faanæs	K.Johnsen Singstad
Myren Br.nr.3	-	-	Trondhjems Torvstrøfabrik og Renovationskompagni	Trondhjems Torvstrøfabrik & Renovations Co.
Fagerlund Br.nr.4	-	-	-	Richard Jentoft
Steinhaugen Br.nr.5	-	-	-	Karl Anderson
Bergheim Søndre Br.nr.6	-	-	Jens Dahl	Richard Jentoft
Hegdalen Br.nr.7	-	-	Elling Wilmann	Mathias Aasen

Loholt Søndre ble kjøpt av Anton Isaksen Melhus fra Leksvik i 1909 og har vært i slektens eie siden da. Gårdens jorder ble solgt til Staten i 1965 til framtidig universitetsutbygging.

Til venstre: Karl og Anna Andersson i 1865. Til høyre: Mathiesens tegning 1920 av deres eiendom Steinhaugen.

Den ene husmannsplassen på Loholt var Rundhaugen (Steinhaugen). Karl Andersson (1835-1921) var skomakermester og bygslet denne plassen i 1860. Siden kjøpte han jorden av Iver Mathias Mathiesen og opparbeidet bruket. Karl Andersson var fra Värmland i Sverige og giftet seg i 1860 med en pike fra Ranheimsgrenden, Anne Pedersdatter Wenberg (f. 1837). I en artikkel i Dagsposten i forbindelse med gullbryllupet 26. august 1910 skriver Henrik Mathiesen: «Det er den Slags Mennesker, som bygger Landet. Slik fordringsløs, men dog selvbevist Gjerning er det, som skaber Grøde og brukelige Livsvilkaar.»

Ifølge en bevitnet kjøpekontrakt undertegnet av Iver Mathias Mathiesen 12. mars 1870, kjøpte lærer Ole Andreas Aasved og A. Grendahl Loholt Søndre med Løberg. I kontrakten står det at kjøper må plante en sekk poteter til selgers benyttelse i samme jord som hans egne poteter. I 1884 vedkjennes av enke etter proprietær Iver Mathias Mathiesen, Karen Mathiesen, oppsigelse av denne kontrakten med daværende eier Hans Faanes.

Iver Mathias Mathiesen og Loholt Søndre

Da Iver Mathiesen kjøpte Loholt Søndre i 1848, fantes det ikke annet enn myr og sump, krekling, lyng og mosevekst på eiendommen (Nor 1894 s.159). Han valgte å satse på en gård som krevde alt han eide av krefter og pågangsmot. Denne stillfarne mannen var en foregangsmann når det gjaldt å ta i bruk drensrør til grøftings- og tørrleggingsformål. Det var Loholtmyra Mathiesen hadde sett seg ut til å gjøre om

til dyrkbar mark. Han ryddet nytt land og var selv med i gårdsarbeidet sent og tidlig. Andre oppgaver, som vervene i Strindens Sparebank, måtte gjøres natters tid. Bygdefolket så først med mistro på forsøkene, men det ble til at de også med hell forsøkte metoden.

Ifølge Folketellingen 1865 bodde Iver Mathias Mathiesen sammen med sin hustru Karen og sønnen Henrik på 19 år sammen med to fosterdøtre fra Strinda, Anna P. Lorentzen på 13 og Jonetha O. Qvam på 7 år. De hadde to drenger og to piker boende hos seg. Henrik er oppført som fotograf, og vi har de gamle fotoalbumene med bildene han tok på 1860- og 70-tallet. Han fotograferte hus og landskap, og venner og kjente på gårder og bruk rundt Loholt. Det finnes også en rekke landskapstegninger og -akvareller som viser hvordan området så ut for 150 år siden.

Iver Mathias Mathiesen deltok aktivt i Strindens Sparebank som viseordfører i overbestyrelsen mellom 1854 og 1856. I 1854 hører vi første gang om Iver Mathias Mathiesen i banksammenheng, da han møtte som suppleant i direksjonen. Han ble fast direksjonsmedlem fra 1857. Senere hadde han stillingen som revisor i Strindens Sparebank fra 1858 til sin død i 1872. Fra 1860-årene var lønnen på 50 spd årlig.

Han drev seg selv for hardt, og døde utslitt på Amalienborg gård i 1872, bare 58 år gammel. Da var Loholt drevet opp til en middels stor gård med 20-30 kyr og 3 hester. I 1866 var dyrket areal 160 mål.

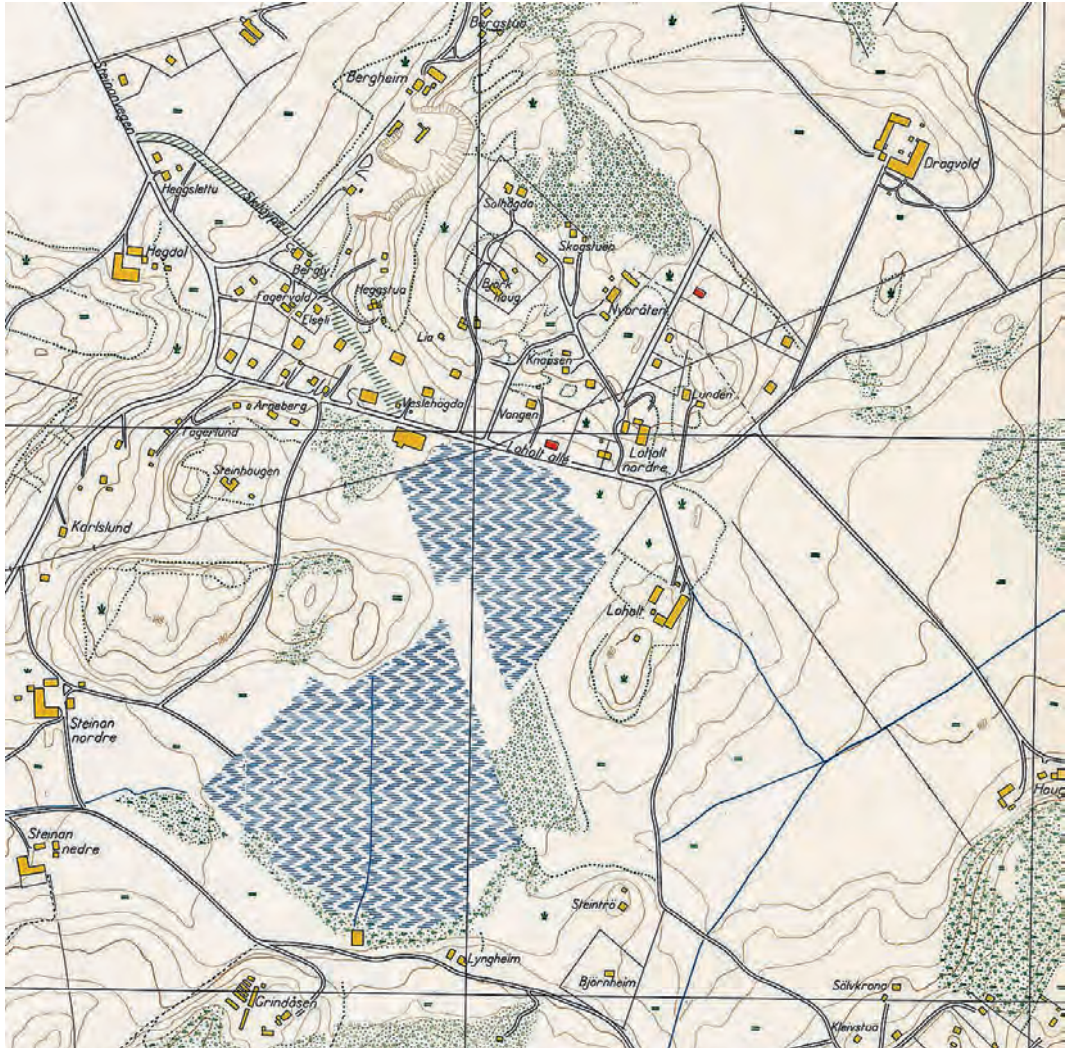
Til venstre: «Udsigt fra Loholt til Stokkan, hvor Brodtkorb boed. Efter tegning fra 1863 tegnet og indklæbet her 14. mars 1921». Til højre: «Udsigt fra kontorvinduet paa Loholt til Dragvold. Efter skitse fra 1863 tegnet og indklæbet her 14. mars 1921 – 58 år etter».

Utsikten over myra mot byen, «Til høire Fredrik skomager, til venstre Carl Andersen – Kal skomager... tegnet her og klæbet ind 16.3.21 – henved 60 aar efter at skitsen var tegnet paa Loholt». Eiendommen til høyre er Loholthaugen og eiendommen til venstre er Steinhaugen.

Henrik Mathiesen siterer et skussmål over sin far, skrevet av familievennen, sogneprest Bernard Ludvig Essendrop (1812-1891) i et brev datert 9. mai 1859: «Gaardbruger Iver Mathiesen er mig vel bekendt baade fra karakterens og dygtighedens side, og jeg

kan med fuld overbevisning og i medhold af den strengeste sandhed atestere hans sjeldne retsind, paalidelighed og orden. Det er ogsaa disse egenskaber, som hans hele færd og karakter, der har vundet ham en sjelden agtelse i bygden.»

Loholtområdet i 1959. Gjengitt med tillatelse fra Kart og oppmålingsavdelingen, Trondheim kommune.

Moholt

Moholt-navnet kommer av liten skog, haug eller bakke. Den ble tidlig delt i to bruk, og tilhørte erkebiskopen og Bakke kloster. Moholt Vestre, gnr. 54/1 tilhørte Bakke kloster. I 1683 tilhørte gården

generalkvartermester Caspar Schøller, og gården ble tingsted for Strinda fra 1743. Husmannsplassene Austflata, Moholtaunet og Moholttrøa hørte til gården. Vi hopper fram til 1819, da Arnt Solem overtok. Sent i samme århundret, 1898, ble det fradelt to parseller, der Strinda kirke og Moholt

kirkegård ble anlagt. Det som tidligere var en stor og veldrevet gård, er i dag boligtomter og studentbyen på Moholt.

Iver Iversen på Moholt Vestre

Henriks farmors bror var Iver Iversen (1789-1878), som han kalte «reservebestefar».

Etter å ha reist på sjøen i mange år slo Iver seg ned på Moholt Vestre. Gården kjøpte han i 1824 av haugianeren Arent Solem for 8500 spd. Solem var gift med Randi Løvaas, som var en søster av Henrik Mathiesens mormor fra Tiller. Haugianismen bredde om seg på Strinda, og Moholt gård var et av de naturlige samlingsstedene. I noen år var det Arent Solem som holdt møter på det

store, ombygde kjøkkenet med plass til 100 mennesker. Siden overtok neste eier som lekpredikant, nemlig Iver Iversen¹. Iversens livsbudskap var å passe tiden, leve et stille og kristelig liv og røkte sin jordiske gjerning. Gården var på ca. 500 mål jord og blant de større i Strinda. I Iversens tid var det 30-40 kyr på Moholt, og han drev gården med overskudd.

Iver Iversen på Moholt var varaordfører i flere perioder og en sentral skikkelse i Strinda. Han ble medlem av plankomiteen som opprettet Strindens Sparebank 23. oktober 1841. Henrik Mathiesen skrev om ham i jubileumsboka om Strindens sparebank i 1917, og vi har derfor en del første-

«Gaarden Moholt i Strinna. Skitseret 1862, tegnet 1902. Gården brant 1901».

¹Se også Jan P. Breidas artikkel «Ullstrømper til Afrika. Glimt fra misjonens barndom i Strinda» i *Årbok for Strinda 2012* s. 58 – 106.

hånds observasjoner fra hans tid. Bankens grunnlag var fondet som ble realisert ved salg av bygdens magasinhus og kornbeholdning, og mange av bygdas viktigste menn bidro i banken.

De første årene var Iversen regnskapsfører, og han fikk flest stemmer og satt i direksjonen 1842-1849. Han var viseordfører i overbestyrelsen mellom 1844 og 1846. I 1858 måtte Iversen trekke seg på grunn av alderdom, og søstersønnen (Henriks far) overtok hans faste plass. I løpet av 1860- og 70-årene skjedde det en rivende samfunnsutvikling i Trøndelag som også påvirket banken. Trondheim fikk telegraf, Nordenfjeldske Dampskibsselskab ble opprettet, og jernbanen ble åpnet mellom Trondheim og Støren.

«I. var en kjæmpe og la hele sin sjæl i alt han tog sig til. Han har øvet indflydelse i banken, for her som overalt ellers har han lagt hele sin sjæl i arbeidet». Dette skrev Henrik Mathiesen i jubileumsboka *Strindens Sparebank i 75 Aar*.

Iver Iversen på Moholt satt i fattigkommissjonen fram til 1850. Det er bevart en flytteliste i arkivet adressert til Strinden Formandskab i 1866 som er undertegnet av Iver Mathias Mathiesen og Bernhard Ludvig Essendrop. Den inneholder en oversikt over de bidragsyterne til fattig- og skoleskatten i Strinda som hadde flyttet ut av bygda og som derfor burde slippe å betale skatt. Listen omfatter gårdsnavn, yrke, personnavn, skattebeløp og anmerkning om hvor de hadde flyttet, og kan være en fin kilde for slektsforskere.

Iver og Beret Iversen.

Iver Iversen bodde, ifølge folketellingen, på Moholt til 1868 og var gift med Beret Andersdatter (d. 1869). De fikk datteren Gurina i 1828. I 1865 var Iver 76 og Beret 79 år gamle. Ole Brurok står som husfar og gårdbruker på Moholt. Iver døde 1878 i Trondheim, 89 år gammel. Gården hadde han drevet med stor kraft og dyktighet i 40 år.

Henrik Mathiesens barndom

Henriks familie på begge sider var altså haugianere, og oppveksten ble preget av dette. Hans motto var påvirket av haugianernes idealer om nøysomhet og flid: «Idealet er at faa udrettet saa meget om Dagen, som det staar i min Magt» (Nor 1893-94).

Bernhard Ludvig Essendrop (1812-1891) ble i 1851 Strindas første sogneprest, med spesiell interesse for utvikling av bygdas skolevesen. Han var en velsett gjest hos Iver Iversen på Moholt. Men Henrik fikk ikke nyte godt av bygdas skole, siden han allerede i tidlige barneår hadde fått skader og hadde dårlige øyne. Han forteller selv at «en barnepiges uforsigtighed» skaffet ham varige men og langvarige lidelser (Norrønafolket, 6.årg. nr.3, s.33). Han måtte ha huslærer siden han var vanfør og kunne vanskelig komme seg til skole. Helseproblemene gjorde at han tross gode evner måtte avslutte utdanningen etter Trondhjems borgerlige realskole.

Henrik Mathiesen som barn.

Henrik ga inntrykk av at han som enebarn fikk en trygg oppvekst på Loholt, omgitt av slekt, venner og gode naboer. Faren underviste ham fra de tidligste år i tegning og landmåling.

I arkivet finnes det henvisninger til Henriks oppvekst på Loholt. Etter hvert som Henrik Mathiesen ble mer kjent, ble han bedt om å skrive litt om seg selv til biografiske oppslagsverker. Det finnes et håndskrevet utkast til dette i arkivet. Her forteller han om et forsøk på å narre mor for å kunne lese Snorre og P.A. Munch etter leggetid:

«I mine barneaar var paraffin og petroleum ukjendte begreber. Til stas og til kontorbrug gik det med moderatør-lampe, ellers brugtes over hele huset talglys. Tykkere og tyndere, eftersom deres bestemmelse var. Senhøstes eller lige under jul havde vi slagtetid, særlig gik det paa den store gaard ud over hele flokke med sauer. Af talgen blev der støbt lys, og da jeg havde godt haandlag, var jeg mors betroede hjælpermand ved dette arbejde. Men jeg misbrugte tilliden og stak med snedig hu tilside saa mange smaaly, som jeg bare saa mig mand til. Naar saa allting klokken 9 var stængt, stille og mørkt i det strænge Haugianer-hus fik jeg mine lys frem og laa den ganske nat og slugte Snorre Sturlason, Peter Andres Munch, Ole Vig og andre slige karle. Det gik mærkelig nok godt i længere tid. Men saa blev jeg greben paa fersk gjerning. Slap saa et par gange med advarsler. Men naturen gik over optugtelsen, og saa blev der huskestue. Saa blev det opdaget at jeg sad inde med et helt lager af lys. Dette var jo ikke bare ulydighed, det var jo rent ud kvalificeret tyveri, en 7-8 aars haugianer paa forbyrderbanen! Her

forstod mor ikke ap, der vanket alvorlig stryg og – det værste af alt – konfiskation af belysningen. Men da blev der slig jammer og elendighet at far, som var forstandig mand, fandt det uforsvarligt at stoppe læselysten. Jeg fik ikke alene lov til at sidde inde hos ham om kveldene, men der blev ogsaa snart anskaffet en huslærer.»

Hjemme på Loholt ble det skolelærer Ole Aasved² som sto for den mest grunnleggende lærdommen. Henrik savnet utfordringer, ønsket sterkt å begynne på realskolen og fikk til slutt begynne i 5. klasse.

Takket være Mathiesens fortellinger fra sin tid ved Trondhjems borgerlige realskole i 1860-årene, vet vi mer om hans oppvekst i Strinda. Fortellingene, med sin humoristisk undertone, ble opprinnelig publisert som en serie artikler i Dagsposten 1908. I Wilhelm K. Størens «*Trondhjems borgerlige realskole 1783-1956*» ble disse artiklene gjengitt.

Her fikk han nye venner og måtte ta skolearbeidet mye mer alvorlig enn han hadde gjort hittil. Han lærte seg fort at det ikke lønte seg å fuske. Etter å ha forsøkt seg i engelsk ble han oppdaget og fikk ikke bare ørefiker av skoleinspektøren, men også da han var på helgebesøk hjemme på Loholt, vanket det juling fra far. Spanskrøret var et vanlig straffemiddel, selv for presten i konfirmasjons-undervisningen, noe som gjorde dypt inntrykk på guttene i klassen.

Henrik Mathiesen fra tiden i Kristiania.

Ved Trondhjems borgerlige realskole fikk han blant annet undervisning i tegning og antagelig fotografering av lærerne Hjordarmaal og Hans Jahn. Etter videreutdanning i tegning i 1885-86, praktiserte han dette hele livet, og dette var grunnlaget for hans senere livsgjerning som tegner og «litterat». Tegningene, fotografiene og kartene finnes bevart i NTNU Gunnerusbiblioteket, og er nå digitalisert og fritt tilgjengelig i bibliotekets database, «Gunnerus» (www.gunnerus.no).

²Ole Aasved var læreren ved skolen som Henrik skulle gått på. Åsvang skole åpnet i 1881, og Aasved skulle ha vært første lærer der, men han ble syk og døde 46 år gammel på den tiden da skolen ble innviet. Det sies at skolen er oppkalt etter Aasved. Ole Aasveds vei ligger like sør for Jonsvannsveien ved Åsvang skole.

født 1859 på Lade, og Marie Abelone Rafn Jenssen, født 1867 i Trondheim. I 1875 hadde Henrik flyttet ut.

Henrik arbeidet på Sundnes gård på Inderøy hos den mektige godseier Herman Løchen (1822-1876) for å lære seg handelsfaget. Da han var i 20-årene, reiste han til Kristiania, og det ble et lengre opphold. Han arbeidet blant annet som vitenskapelig tegner ved Det Kongelige Fredriks Universitet. Han giftet seg med Karoline Agnes Nielsen (1858-1943) i 1883. Hun var datter til furer Nielsen i Kristiania. Moren ble tidlig enke.

I 1886 ble Amalienborg solgt til Johannes Hagen, og moren flyttet til Ranheim nedre som føderådsenke. I følge en klausul ble det fradelt en parsell fra Amalienborg, og den ble overført til Henrik Mathiesen. Her bygde han mot slutten av 1890-årene sitt selvtegnede hus som han kalte Fagrabrekka, og der levde han med hustruen Agnes og sin mor resten av livet. På denne måten kom han tilbake til sitt kjære Strinda etter mange år i hovedstaden.

Henrik var en aktet og velkjent figur. Olaus Schmidt har beskrevet Mathiesen slik som eldre mann:

«Det var meget som tiltrakk seg oppmerksomheten ved den gamle herre: de gløgge, tankefulle øynene som lyste bak de tykke brillerglassene, den kraftige mustasjen som minnet om en riktig «offisersbart» av gammeldags fasong og mote, ute gikk han som regel med en vid, bredbremmet hatt, vanfør som han var i føttene, fikk han en egenartet gang, alltid støttet til en solid spaserstokk. Hans personlighet ruvet uvilkårlig i bildet når han ferdedes omkring, tykkfallen stuttvokst som han var av vekst og i figur.»

Henrik og Agnes fikk ikke barn, og Henrik døde på St. Elisabeths hospital i 1927, 80 år gammel. Han ble gravlagt på Lade kirkegård, der det senere ble reist en minnesbauta over ham.

Til venstre: «Gaarden Amalienborg, Strinna tegnet 1874». Til høyre: Fagrabrekka i 1899. I dag er det en gate som heter Fagrabrekka på Ranheim.

Henrik og Karoline Agnes Mathiesen på Henriks 80-årsdag 9. juli 1927.

Litteratur:

Jensås, Henry: *Tiller: bygd og by*. Trondheim kommune 1980.

Løchen, Sølvi: Henrik Mathiesen (1847-1927): tegner og lokalhistoriker. S.89-121. I: *Trondhjemske samlinger* 2016.

Mathiesen, Henrik: *Strindens sparebank i fem og sytti år 1842-1917*. Trondheim 1917.

Nor: *Illustreret Maanedsskrift*. Utgitt av Henrik Mathiesen. Kristiania 1893/94-1904.

Norges Matrikkel 1838, 1891 og 1907.

Norrønafolket. Utgitt av Henrik Mathiesen. Fagrabrekka 1916-1923.

Schmidt, Olaus: «Henrik Mathiesen.» I: *Ranheimsnytt* 1960, årg.4, hefte 4.

Steimoeggen, Einar: *Alvdal. Ei bygdebok. B.2. Garden og ætta*. Elverum 1952.

Strinda bygdebok: med illustrasjoner og kart. B.1. Utgitt ved Strinda bygdebokkomite. Trondheim 1939.

Støren, Wilhelm Krefting: *Sted og navn i Trondheim*. Trondheim 1983.

Støren, Wilhelm Krefting: *Trondhjems borgerlige realskole 1783-1956*. Trondheim 1956.

Sørreisa bygdebok: gård og slekt. B.2. Sørreisa kommune 1994.

Tulluan, Ola. *Klæuboka*. B.2. *Gårds- og slektshistorie*. Klæbu kommune 2009.

Utrykte kilder:

Henrik Mathiesen. NTNU UB Privatarkiv 1. Finnes i Gunnerusbiblioteket.

Per Øverlands arkiv. Haugianere. (A-0161). Statsarkivet i Trondheim.

Digitalarkivet: Folketellinger. Gammel grunnbok.

Bilder:

Alle bildene bortsett fra kartene fra 1866 og 1959 er fra Henrik Mathiesens arkiv. I en del av bildetekstene er Mathiesens egen tekst til bildet.

Sølvi Løchen, f. 1953, universitetsbibliotekar, ansatt på NTNU Gunnerusbiblioteket siden 2002, blant annet fagansvarlig for lokal- og slektshistorie.